

■ Turkki

Marraskuu 2010

Ilkka Nordberg

Turkin maaraportti

Sisällysluettelo

Maaprofiili	4
<i>Maa ja väestö</i>	4
<i>Infrastruktuuri</i>	4
<i>Politiikka ja hallinto</i>	5
<i>Talouden avaintiedot</i>	5
Liiketoiminta	6
<i>Maan vahvuudet ja heikkoudet</i>	6
<i>Potentiaalisia toimialoja</i>	7
<i>Myynti ja markkinointi</i>	7
<i>Rahoitus ja takuut</i>	10
Finnvera.....	10
Finnfund (Teollisen yhteistyön rahasto).....	10
Talous	11
<i>Makrotalous</i>	11
Bruttokansantuote.....	11
Inflaatio.....	12
Vaihtotase.....	12
<i>Talouspolitiikka</i>	12
<i>Työvoima</i>	14
Ulkomaankauppa	14
<i>Kokonaiskauppa</i>	14
Tärkeimmät kauppakumppanit.....	15
Ulkomaankaupan rakenne.....	15
<i>Kauppa Suomen kanssa</i>	16
Suomen vienti.....	17
Suomen tuonti.....	18
<i>Ulkomaiset investoinnit</i>	18
Maa- ja metsätalous	20
Teollisuus ja rakentaminen	21
<i>Kaivostoiminta ja louhinta</i>	21
<i>Valmistusteollisuus</i>	21
<i>Energia</i>	23
<i>Rakentaminen</i>	23
Palvelusektori	23

Ilkka Nordberg

<i>Rahoitus- ja vakuutustoiminta</i>	23
<i>Matkailu</i>	24
Tapakulttuuri	24
Linkkejä	26

Ilkka Nordberg

Maaprofiili

Maa ja väestö

Kokonaispinta-ala: 780 580 km²

Maa-ala: 770 760 km²

Luonnonvarat: Turkissa on mm. kromia, kultaa, kuparia, lyijyä, mangaania, nikkeliä, piidioksidia, rautaa, sinkkiä, maakaasua, öljyä, hiiltä, kalkkikiveä ja marmorina. Jokia on padottu vesivoiman vuoksi.

Rajanaapurit: Kreikka (206 km yhteistä rajaa), Bulgaria (240 km), Georgia (252 km), Armenia (268 km), Azerbaidzhan (9 km), Iran (499 km), Irak (352 km), Syyria (822 km)

Aika: talvisin UTC + 2 tuntia, kesällä UTC + 3 tuntia (UTC = koordinoitu yleisaika)

Asukasluku: 77,8 miljoonaa (arvio 2010)

Suurimmat kaupungit: Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa ja Adana.

Etniset ryhmät: Turkkilaisia noin 80 %, kurdeja noin 20 %, kreikkalaisia, armenialaisia ja juutalaisia

Virallinen kieli: turkki (muita kieliä kurdi ja arabia)

Uskonnot: muslimeja 99,8 % (lähinnä sunneja), muita 0,2 % (kristittyjä ja juutalaisia)

Infrastruktuuri

Puhelinsuuntanumerot: maatunnus 90; Alanya 242, Ankara 312, Antalya 242, Istanbul 212 (Euroopan puoli) ja 216 (Aasian puoli), Izmir 232, Marmaris 252

Matkapuhelinstandardi: GSM 900/1800

Sähköverkko: 230V / 50 Hz

Kiinteiden puhelinlinjojen tiheys: 22,9 prosenttia (2008)

Matkapuhelintiheys: 85 prosenttia (2008)

Internet-yhteyksiä 100 asukasta kohti: 24,5 (2008)

Internetin käyttäjiä 100 asukasta kohti: 36 (2008)

Finpro

Ilkka Nordberg

Tieverkosto: maanteitä 352 046 km, josta 313 151 km päällystetty ja josta 2 010 km moottoriteitä (2010)

Rautatieverkosto: 8697 km, josta 1920 km sähköistetty (2010)

Lentokenttiä: 99, joista 90:llä päällystetty kiitotie (2010)

Tärkeimmät satamat: Istanbul, Mersin, Izmir, Iskenderun ja Izmit

Politiikka ja hallinto

Virallinen nimi: Turkin tasavalta, Republic of Turkey, Türkiye Cumhuriyeti

Valtiomuoto: tasavalta

Valtionpäämies: presidentti Abdullah Gül (28.8.2007 lähtien)

Hallituspuolue: Oikeus- ja kehityspuolue (AKP, islamilainen ja konservatiivinen)

Pääministeri: Recep Tayyip Erdogan

Seuraavat parlamenttivaalit: vuoden 2011 heinäkuussa

Aluehallinto: 80 provinssia

Merkittäviä vuosilukuja: Turkin tasavalta syntyi Osmanien valtakunnan luhistuttua vuonna 1923. Presidentti Mustafa Kemal Atatürkin johdolla aloitettiin laaja uudistusohjelma, jonka myötä islamin ote yhteiskunnasta heikkeni. Vuonna 1980 tapahtui sotilasvallankaappaus, siviilivaltaan palattiin vuonna 1983 vaalien myötä. Perustuslaki on vuodelta 1982.

Kansallispäivä: 29.10. Tasavallan vuosipäivä (Cumhuriyet Bayrami)

Talouden avaintiedot

Rahayksikkö: Turkin liira (TRY)

Valuuttakurssi: 1 USD oli vuonna 2009 keskimäärin 1,55 TRY ja 1 EUR keskimäärin 2,16 TRY vuonna 2009; EIU:n arvioi vuodelle 2010 on 1 USD keskimäärin 1,53 TRY ja 1 EUR keskimäärin 1,97 TRY.

BKT käyvin hinnoin: 615,5 mrd USD 2009; EIU:n arvio 2010 on 713,1 mrd USD.

BKT henkeä kohti käyvin hinnoin: 8 480 USD 2009; arvio 2010 on 9 720 USD.

BKT henkeä kohti ostovoimakorjattuna: 12 120 USD 2009; EIU:n arvio 2010 on 12 860 USD.

Verotus: yhtiötuloverokanta 20 prosenttia, yleinen arvonlisäverokanta 18 prosenttia vuonna 2008.

Tärkeimmät teollisuustuotteet: tekstiilit ja vaatteet, rauta- ja terästuotteet, kemikaalit, koneet ja laitteet.

Tärkeimmät vientituotteet: vaatteet ja tekstiilit, rauta ja teräs, kuljetusvälineet, maataloustuotteet.

Tärkeimmät tuontituotteet: kemialliset aineet, polttoaineet, koneet, kuljetusvälineet, valmistetut tavarat.

Suurimmat vientimaat: Saksa, Ranska, Britannia ja Italia (2009).

Suurimmat tuontimaat: Venäjä, Saksa, Kiina ja Yhdysvallat (2009).

Ilkka Nordberg

Turkki kuuluu teollisuusmaiden OECD-järjestöön. Eurostatin arvioiden mukaan bruttokansantuote henkeä kohti oli ostovoimakorjattuna vain 45,5 prosenttia EU27:n keskiarvosta vuonna 2008. Suhde on tosin noussut vuoden 2001 jälkeen, kun bruttokansantuote on kasvanut EU-maiden keskiarvoa nopeammin.

Kansainväliset vertailut:

Korruptio: Transparency Internationalin vertailussa 2009 Turkki on sijaluvulla 61 (180 maan joukossa; mitä suurempi sijaluku sitä enemmän korruptiota esiintyy).

Kilpailukyky: Turkin taloudellinen kilpailukyky on melko heikko. WEF:n syksyn 2009 vertailussa Turkin yleinen kilpailukykyindeksi oli 61. korkein 133 maan joukossa. IMD:n toukokuussa 2010 julkaistussa kilpailukykyvertailussa Turkin sijaluku on 48 (58 tutkitun maan joukossa).

Liiketoiminta

Maan vahvuudet ja heikkoudet

Finpron Istanbulin-vientikeskuksen päällikön Samil Yavanin arvioita Turkista:

Positiivisia piirteitä

- Talous on maailman 20 suurimman joukossa.
- Asukkaita on yli 70 miljoonaa. Heistä puolet on alle 24-vuotiaita → paljon työvoimaa ja suuri kysyntäpotentiaali.
- Yhteiskunta on vakaa. Poliittinen järjestelmä on ollut demokraattinen yli 80 vuotta.
- Hallituspuolue AKP:llä on selvä enemmistö 550-paikkaisessa parlamentissa, mikä helpottaa lakien hyväksymistä.
- Yksityinen sektori on dynaaminen.
- Tuotantokustannukset ovat alhaiset.
- Turkilla on tulliliitto Euroopan unionin kanssa.
- Maa on silta Euroopan, Lähi-idän ja Aasian välillä.
- Sijainti on erittäin hyvä öljy- ja kaasuputkien kannalta.
- Yli 100 yhtiötä Fortune Top 500:sta toimii maassa.

Negatiivisia piirteitä

- BKT henkeä kohti on OECD-maiden pienin, kuluttajien ostovoima on vielä alhainen.
- Monet valtionyritykset (mm. energiayritykset ja pankit) toimivat tehottomasti.
- Hinnat nousevat melko nopeasti.
- Oikeussäädöksissä ja niiden toimeenpanossa on puutteita.

Mahdollisuuksia

- Työvoimakustannusten nousu uusissa EU-maissa houkuttelee sijoittajia etsimään uusia kohteita.
- Hyvät suhteet IVY-maihin, liiketoiminta Lähi-idän naapurimaiden kanssa kasvaa.

Ilkka Nordberg

Uhkia

- Epävakaas Lähi-idässä, Irakissa taistellaan edelleen.
- Kiinan aiheuttama kilpailupaine.
- EU:n jäsenvaltiot voivat torjua Turkin jäsenyyden unionissa.

Potentiaalisia toimialoja

Suomalaisilla yrityksillä on Samil Yavanin mielestä mahdollisuuksia etenkin seuraavilla aloilla:

- Tietotekniikka ja tietoliikenne
- Koneet ja automaatio
- Energia
- Ympäristöala
- Rakentaminen

Myynti ja markkinointi

Finpron Istanbulin-vientikeskus:

Jakelukanavat

Ulkomainen yritys voi myydä tuotteitaan ensinnäkin oman tytäryhtiön tai sivukonttorin kautta. Toimistoon on hyvä palkata paikallista työvoimaa, joka tuntee toimialaa ja julkishallinnon toimintaa. Asiat helpottuvat edelleen, kun hyödyntää paikallisia konsultteja, insinööritoimistoja ja alihankkijoita.

Jos ulkomainen yritys ei halua perustaa tytäryhtiötä tai sivukonttoria, sen on palkattava pätevä ja luotettava turkkilainen agentti tai jakelija. Turkissa myynti ei onnistu ilman paikallista kumppania. Agenttisopimukset ovat yksityisiä sopimuksia, joiden pykälät osapuolet voivat vapaasti neuvotella keskenään. Kiinteitä komissioita ei ole. Suositellaan, että ulkomainen yritys nimittää vain yhden agentin koko maahan tai tietylle maantieteelliselle alueelle tai tuotelinjalle. Paikallinen agentti on välttämätön etenkin valtion tarjouskilpailuissa monimutkaisen byrokratian ja kielimuurin takia. Jos kyseessä on suuri liiketoimi valtion viraston kanssa, kannattaa käyttää Ankarassa toimivaa yritystä. Voi myös käyttää Istanbulissa toimivaa yritystä, jolla on sivukonttori pääkaupungissa.

Jakelijalla on oltava myyntiverkosto koko maassa tai ainakin alueilla, joilla tuotteita kysytään paljon. Turkkilaisen kumppanin on oltava asiakkaiden helposti saavutettavissa, ja sen on pidettävä aktiivisesti yhteyttä asiakkaisiin. Agentin on vierailtava ulkomaisen yrityksen edustajan kanssa ajoittain asiakkaiden luona, koska henkilökohtaista kontaktia arvostetaan Turkissa paljon.

Ulkomaisen yhtiön tulee tukea agenttinsa tai jakelijansa toimintaa teknisen tiedon ja mainosmateriaalin avulla. Tuotteiden mahdollisten maahantuojien ja ostajien pitäisi saada luetteloita ja esitteitä, joista käy selvästi ilmi paikallisen agentin tai jakelijan

Ilkka Nordberg

nimi ja osoite. Monet eurooppalaiset yhtiöt kutsuvat agentin kotimaahansa kerran vuodessa myyntikokoukseen.

Ostokriteerit

Tuotteiden ostokriteerit ovat samat kuin Länsi-Euroopassa. Niiden järjestys vaihtelee paljon toimialoittain.

Merkkitietoisuus lisääntyy väestön kaupungistumisen ja länsimaalaistumisen myötä. Suurten kaupunkien kuluttajat tuntevat kansainväliset brandit ja tietävät paljon ulkomaisista tuotteista, joiden kysyntä kasvaa myös rannikkoalueilla. Matkailun kasvu muuttaa kaupallista makua kansainväliseen suuntaan, mikä tarjoaa uusia markkinointimahdollisuuksia.

Hinta on tärkein ostokriteeri valtion tarjouskilpailuissa. Yksityisen sektorin ostajat korostavat enemmän laatua, mutta hinnallakin on merkitystä. Joustavat rahoitusratkaisut edistävät kaupan syntymistä.

Myyntipalvelu ja asiakastuki ovat tärkeitä tekijöitä. Ulkomaisen yhtiön agentilla tai jakelijalla tulee olla riittävästi ammattitaitoista palvelu- ja huoltohenkilökuntaa. Lisäetu on, jos ulkomainen yhtiö on perustanut maahan sivukonttorin, jolla on palvelupisteitä suurimmissa kaupungeissa. Potentiaaliset asiakkaat pitää vakuuttaa mahdollisuuksista henkilökohtaisten kontaktien avulla.

Maksuehdot ja velanperintä

Turkkilainen maahantuoja voi maksaa tuotteista seuraavilla tavoilla: remburssi (L/C), käteismaksu asiakirjoja vastaan (CAD), käteismaksu tavaroita vastaan (CAG) tai pankkivekseli. Turkin lain mukaan tavaroiden omistusoikeus siirtyy ostajalle, kun esitetään lasku ja rahtiasiakirjat ja tavarat toimitetaan kuljetusyhtiölle. Jos mahdollista, kannattaa käyttää remburssia, koska CAD- ja CAG-ehtojen kanssa voi syntyä ongelmia, jos ostaja kieltäytyy maksamasta. Turkkilaiset yritykset tosin suhtautuvat kielteisesti remburssiin pankkien perimien korkeiden komissioiden takia.

Turkkilaiset yritykset maksavat yleensä laskunsa ajoissa. Maksuriidat käsitellään tuomioistuimissa, mitä kannattaa välttää prosessien hitauden takia. Sopimukset kannattaa laatia niin, että osapuolten velvollisuudet ja vastuut käyvät yksityiskohtaisesti ja yksiselitteisesti ilmi. Turkissa on mahdollista selvittää yritysten luottotietoja. Maassa toimii muutamia perintätoimistoja ja velanperintään keskittyviä lakitoimistoja.

Mainostaminen

Turkissa on helppo saada mainoksensa esille, koska joukkotiedotusvälineitä on paljon. Maanlaajuisia tv-asemia on 16. Lisäksi on lukemattomia pienempiä kaupallisia

Finpro

Ilkka Nordberg

asemia. Yli 95 prosenttia turkkilaisista katsoo televisiota päivittäin. Televisiolla on hyvin voimakas asema Turkin media-alalla. Suosituimmat kanavat ovat julkisen TRT:n ohella Kanal D, Show TV, ATV, Star, CNBC-E ja NTV. Radionkuuntelu kasvaa nopeasti. Yleisö on keskimäärin nuorempaa kuin televisiolla. Radioasemia on yli tuhat.

Sanomalehtien keskimääräinen päivälevikki on n. 4 miljoonaa, eli lehtiä lukee vain pieni osa väestöstä. Päivittäin ilmestyy kuitenkin lukuisia sanomalehtiä. Parhaiten myyvät Hürriyet, Sabah ja Milliyet. Päivittäin ilmestyvistä talouslehdistä suurin on Dunya. Tärkeitä talousaiheisia viikkolehtiä ovat Anka Haber, Barometre, Briefing ja Detay. On myös useita toimialalehtiä, joissa mainokset tavoittavat hyvin kohderyhmänsä.

Medioiden käyttö mainostamiseen vaihtelee toimialoittain ja tuotteittain. Pankit ja tietoliikenneyhtiöt sekä kulutushyödykkeiden valmistajat/myyjät hyödyntävät kaikkia medioita. Yritysten tarvitsemien raaka-aineiden, koneiden ja laitteiden valmistajat/myyjät käyttävät paljon toimialalehtiä ja messuja. Messujen merkitys on tosin vähentynyt viime aikoina, kun Internet ja henkilökohtaiset vierailut valtaavat alaa. Suoramarkkinointia on käytetty vähän. Tämän strategian merkitys on kuitenkin kasvussa etenkin nuorisotuotteiden ja uusien, innovatiivisten tuotteiden markkinoinnissa. Mainostauluja ja julisteita näkyy sekä suurissa että pienissä kaupungeissa. Mainostauluja hallinnoivat paikallisviranomaiset, jotka myöntävät käyttölupia yksityisille yrityksille.

Franchising

Franchising on kasvanut selvästi vuoden 1986 jälkeen, jolloin McDonald's tuli maahan. Parhaiten menestyvät tunnetut brandit seuraavilla aloilla: pikaruoka- ja muut ravintolat, kahvilat, viihdekeskukset, lelut ja lelukaupat, urheilutilat, supermarketit, muotiliikkeet. Valtaosa toimilupayrittäjistä toimii Istanbulissa, Ankarassa, Izmirissä, Adanassa ja Bursassa. Franchising on levinnyt pieniinkin kaupunkeihin. Ulkomaisten yritysten harjoittama toimilupavuokraus rinnastetaan ulkomaisiin investointeihin, joita säätelee Ulkomaisten investointien päädirektoraatti (GDFI).

Julkiset hankinnat

Julkiset hankinnat ovat sujuneet usein epäjohdonmukaisesti ja turhauttaneet ulkomaisia yhtiöitä. Kritiikin takia säädettiin uusi hankintalaki, joka astui voimaan vuonna 2003. Uusi laki koskee kaikkia julkisia organisaatioita puolustussektoria lukuun ottamatta. Valtion organisaatiot ja kunnat joutuvat järjestämään tarjouskilpailuja kaikista yli 5 miljardin liiran ostoista ja perustamaan viisijäsenisen komission arvioimaan tarjouksia EU-säädösten mukaisesti.

Ulkomaalaiset voivat osallistua keskushallituksen budjetista rahoitettujen tavaroiden ja palveluiden hankintoihin, jos niiden arvo on yli 300 000 liiraa. Muista budjeteista

Ilkka Nordberg

rahoitettujen hankintojen raja on 500 000 liiraa, ja rakennustöiden 11 miljoonaa liiraa. Paikallisia yrityksiä suositaan kynnysten ohella siten, että niiden tarjoushinta voi olla 15 prosenttia korkeampi kuin ulkomaisten kilpailijoiden ja silti tulla hyväksytyksi. Suomalaisen yritysten kannattaa muodostaa turkkilaisten yritysten kanssa konsortioita parantaakseen asemaansa tarjouskilpailuissa.

Rahoitus ja takuut

Finnvera

Yritys voi saada rahoitusta tai pienentää vientiin ja kansainvälistymiseen liittyviä riskejään Finnveran takuiden ja lainojen avulla. Suomalaisille viejille ja suomalaista vientiä rahoittaville pankeille myönnetään vientitakuuta Finnveran maakohtaisen takuupolitiikan mukaisesti. Vientitakuiden lisäksi Finnvera tarjoaa kansainvälistymiseen ja investointeihin liittyviä takauksia ja lainoja.

Vientitakuun hinta määräytyy vientimaan maaluokan (0-7, joista 7 korkein maariski), takuun maksuajan sekä Finnveran ostajasta / takaajasta tekemän riskiarvion perusteella. Yksityiskohtaiset maittaiset tiedot vientitakuista löytyvät Finnveran internet-sivuilta www.finnvera.fi.

Finnvera luokittelee Turkin välttävän maksukyvyyn maaksi, maaluokka 5/7. Vientitakuiden myöntämiselle ei ole erityisiä rajoituksia ostajan/takaajan tai maksuajan pituuden suhteen edellyttäen, että vientihankkeen osapuolista on riittävästi tietoja saatavilla luottokelpoisuusarviota varten. Turkissa on ollut tyypillistä paikallisten pankkien toimiminen turkkilaisille yrityksille myönnettyjen luottojen takaajina.

Lisätietoja antaa aluepäällikkö Liisa Tolvanen, puh 0204 60 7299, sähköposti liisa.tolvanen@finnvera.fi

Finnfund (Teollisen yhteistyön rahasto)

Finnfund on suomalainen kehitysrahoitusyhtiö, joka tarjoaa pitkäaikaisia investointilainoja ja riskipääomaa yksityisten yritysten hankkeisiin kehitysmaissa ja Venäjällä.

Finnfund investoi ensisijaisesti suomalaisten yritysten kohteisiin, mutta rahoittaa myös hankkeita, joissa käytetään suomalaista osaamista, parannetaan ympäristön tilaa tai tuetaan kohdemaan kehitystä. Suurin osa investointikohteista on teollisia hankkeita, mutta Finnfund rahoittaa myös muita toimialoja, kuten esimerkiksi energiantuotantoa, metsätaloutta, tietoliikennettä ja terveydenhuoltoa. Finnfundin rahoitus ei ole sidottu Suomesta tehtäviin hankintoihin.

Lisätietoja: investointijohtaja Helena Arlander, puh. (09) 3484 3355, sähköposti [helena.arlander\(at\)finnfund.fi](mailto:helena.arlander(at)finnfund.fi), <http://www.finnfund.fi>

Ilkka Nordberg

Finnfundin yhteydessä toimii myös Finnpartnership-ohjelma, joka tarjoaa neuvontapalveluja ja liikekumppanuustukea suomalaisyritysten hankkeisiin kehityksimaissa <http://www.finnpartnership.fi>.

Talous

Makrotalous

Tärkeimmät talousluvut ja kehityssennusteet 2006–2011e

	2006	2007	2008	2009	2010 a	2011 e
BKT, muutos (%)	6,9	4,7	0,7	-4,7	6,1	3,6
Yksityinen kulutus, muutos (%)	4,6	5,5	-0,3	-2,3	4,7	3,5
Investoinnit kiinteään omaisuuteen, muutos (%)	13,3	3,1	-6,2	-19,2	10,0	6,5
Kuluttajahinnat, muutos (%)	9,6	8,8	10,4	6,3	8,4	6,5
Vaihtotase (miljardia USD)	-32,2	-38,3	-41,9	-14,0	-33,0	-33,8
Teollisuustuotannon kasvu (%)	7,9	6,9	-0,8	-9,8	13,5	5,0
Työttömyys (%)	9,9	10,3	11,0	14,1	12,6	12,5

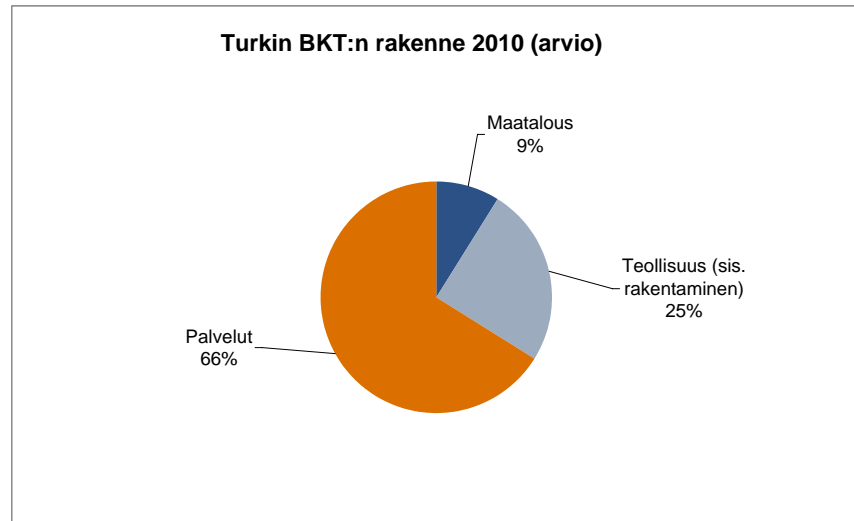
Lähde: EIU 10/2010 (a=arvio, e=ennuste)

Bruttokansantuote

Turkin BKT kasvoi viime vuosikymmenen puolivälissä reippailla lukemilla, mutta vuonna 2008 kasvu jäi 0,7 prosenttiin ja viime vuonna BKT väheni 4,7 prosenttia. Tänä vuonna EIU arvioi BKT:n kasvavan 6,1 prosenttia ja ennuste ensi vuodelle on 3,6 prosenttia. Kansainvälisen talouskriisin myötä Turkin vientimarkkinoiden tilanne, erityisesti EU:n alueella, heikkeni merkittävästi. Tämä yhdistettynä Turkin pankkisektorin tiukentuneeseen lainanantoon ja ulkomaisten pääomien vähenemiseen merkitsivät talouskasvun hyvin voimakasta hidastumista. Vaikka EIU katsoo talouden lähteneen uudelleen kasvuun, on uusi hidastuminen edelleen mahdollista. Paljon riippuu maan rahamarkkinoiden tilanteesta ja valuuttakurssin vakaudesta.

Teollisuustuotanto laski viime vuonna peräti 9,8 prosenttia. EIU arvioi sen kasvavan tänä vuonna 13,5 prosenttia, mutta kasvun hidastuvan ensi vuonna 5,0 prosenttiin.

Ilkka Nordberg

Lähde: EIU 10/2010.

Inflaatio

Turkin kuluttajahinnat nousivat vauhdilla vuosikausia. Korkean inflaation syitä olivat keskuspankin kyvyttömyys harjoittaa poliitikoista ja eturyhmistä riippumatonta rahapolitiikkaa, hallitusten toteuttamat julkisen sektorin suuret palkankorotukset ja maataloustukiaiset, liikepankkien holtiton luotonanto sekä suuret inflaatio-odotukset, jotka johtivat hintojen korotuksiin. Vuosikymmenen alkupuolella kuluttajahinnat nousivat vuodessa kaksinumeroisin luvuin (esim. 2003 peräti 25,3 prosenttia), mutta inflaatio hidastui tämän jälkeen merkittävästi. Vuonna 2008 luku oli EIU:n mukaan 10,4 prosenttia ja viime vuonna 6,3 prosenttia. Tälle vuodelle EIU arvioi inflaatioksi 8,4 prosenttia ja ennuste ensi vuodelle on 6,5. Keskuspankin inflaatiotavoitteena oli viime vuodelle 7,5 prosenttia ja tälle vuodelle 6,5 prosenttia (vuodelle 2011 5,5 prosenttia).

Vaihtotase

Turkin vaihtotase on usean vuoden ajan ollut alijäämäinen. Vuonna 2008 vajetta kertyi 41,9 miljardia dollaria ja viime vuonna 14,0 miljardia. EIU arvioi luvuksi tänä vuonna 33,0 miljardia. Tulevina vuosina vajeen uskotaan kasvavan edelleen. Vajeiden kattamiseksi Turkin olisi saatava paljon sijoituksia, joista arvopaperisijoitukset turkkilaisiin joukkovelkakirjoihin muodostaisivat merkittävän osan. Vaihtotaseen vajeen suurin syy on ollut huomattava kauppataseen alijäämä.

Talouspolitiikka

Valuuttapolitiikka

Turkin vanha liira päästettiin rahoituskriisin takia kellumaan 21.2.2001. Dollarin arvo liiroissa nousi vajaasta 689 000:sta yli miljoonaan ja pysyi yli miljoonassa vuoden 2004 loppuun asti. Vuoden 2005 alussa tehtiin rahauudistus: miljoonasta liirasta tuli

Ilkka Nordberg

yksi liira. Kuuden nollan poistaminen on yksinkertaistanut liiketoimia ja lisännyt luottamusta valuuttaa kohtaan.

Maan keskuspankki laski korkoja useaan otteeseen vuosina 2008–2009; nykytilanteessa, jossa inflaatiopaineet eivät ole voimakkaasti kasvaneet EIU ennustaa keskuspankin päättävän koronnostosta vasta ensi vuoden toisella neljänneksellä.

Finanssipolitiikka

Turkin valtiontalouden kasvavien alijäämien kattaminen 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa edellytti suurta luotonottoa kotimaasta ja etenkin ulkomailta. Viime vuosikymmenellä Turkki oli suurimpia lainanottajia (yhteensä noin 43 miljardia dollaria) pyrkiessään uudelleen pääomittamaan epäonnistuneita pankkejaan. Luottoja saatiin muilta valtioilta (eniten Yhdysvalloilta), yksityisiltä pankeilta ja varsinkin Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF). Turkin hallitus sopi IMF:n kanssa 19 miljardin dollarin valmiusluottosopimuksen vuosille 2002–2004. Sen kestoja pidennettiin sittemmin helmikuulle 2005 asti. IMF hyväksyi uuden, n. 10 miljardin dollarin sopimuksen toukokuussa 2005, ja se oli voimassa toukokuuhun 2008 asti. Keväällä 2009 Turkki ja IMF sopivat periaatteessa uusien lainaneuvottelujen aloittamisesta (tavoitteena 25–45 miljardin dollarin laina), mutta Turkin hallitus päätti lopulta olla allekirjoittamatta valmiusluottosopimusta.

Valtiontaloutta alijäämää aiemmin kasvattaneiden korkomenojen osuus BKT:sta laski viime vuosikymmenellä; hallituksen onnistui pienentää alijäämiä tulojen kasvun ja pienten menoleikkausten ansiosta. Turkin valtiontalouden primääritase (budjettitase ilman korkomenoja) oli vielä vuonna 2008 selvästi positiivinen eli 3,5 prosenttia BKT:stä. Viime vuonna se oli 0,1 prosenttia ja tänä vuonna arviolta 0,4 prosenttia. EIU:n ennuste ensi vuodelle on -0,3 prosenttia.

Prosenttiosuus BKT:sta	2005	2006	2007	2008	2009	2010a	2011e
Valtion verotulot (%)	21,3	22,9	22,6	22,1	22,5	22,3	22,0
Budjetin tasapaino (%)	-1,3	-0,6	-1,6	-1,8	-5,5	-4,5	-4,8
Budjetin primäärinen tasapaino (%)	5,8	5,5	4,2	3,5	0,1	0,4	-0,3
Valtion velka (%)	51,1	45,5	39,6	40,0	46,3	48,3	49,7

Lähde: EIU 10/2010, a = arvio, e = ennuste.

Kauppapolitiikka

Turkki on WTO:n jäsen. Se on ollut EU:n liitännäisjäsen vuodesta 1963. Turkilla on ollut tulliliitto EU:n kanssa vuodesta 1996. Tulliliitto helpottaa turkkilaisten teollisuustuotteiden ja jalostettujen elintarvikkeiden pääsyä sisämarkkinoille. Tullitariffit on poistettu ja määrälliset rajoitukset on kielletty. Suuri osa EU:n kauppajäsenkilpailusäädöksistä koskee nyt myös Turkia, mm. immateriaalisen omaisuuden suoja koskevat säädökset sekä yhteinen ulkotulli kolmansia osapuolia kohtaan.

Finpro

Ilkka Nordberg

Kaupan sujumisesta, teknisistä kysymyksistä ja kauppakiistoista vastaa Tulliunionin yhteiskomitea, joka kokoontuu ainakin kerran kuussa.

Turkki on EU:n vanhin liitännäisjäsen ja jätti hakemuksensa täysjäseneksi jo huhtikuussa 1987. Hakemus torjuttiin kahdentoista ja puolen vuoden ajan. Vasta Helsingin huippukokouksessa joulukuussa 1999 jäsenvaltiot päättivät myöntää Turkille virallisen hakijavaltion aseman; jäsenyysneuvotteluja on käyty vuodesta 2005 alkaen ja ne ovat edenneet hitaasti mm. Kyproksen kysymyksen takia.

Työvoima

Viime vuonna Turkin väkiluku oli arviolta 76,8 miljoonaa. Työttömyysaste oli tammikuussa 2010 Turkin tilastokeskuksen mukaan 14,5 prosenttia ja työttömien määrä oli laskenut vuodessa noin 60 000. EIU arvioi tänä vuonna työssäkävien määräksi 21,7 miljoonaa ja työttömien määräksi 3,1, miljoonaa eli 12,6 prosenttia. Työllisyystilanne on siten parantunut hieman viime vuodesta. Nuorisotyöttömyys on edelleen erittäin suuri ongelma. Todellisten lukujen arvioidaan olevan maan virallisia työttömyyslukuja korkeammat.

Alkutuotanto työllistää edelleen eniten; sektorilla työskenteli viime vuonna noin 27 prosenttia työllisistä. Kaupan, majoitus- ja ravitsemustoiminnan parissa työskenteli runsas 20 prosenttia.

Heikosti koulutettua työvoimaa on tarjolla paljon. Ammattitaitoisen työvoiman tarjonta kasvaa koko ajan väestön koulutustason noustessa. Turkissa on runsaasti yliopistoja ja muita korkeakouluja.

Työnantajilla ja työntekijöillä on oikeus tehdä kollektiivisia työsopimuksia. Toimia säädellään lailla. Lakko- ja työsulkuoikeutta ei voi käyttää tavalla, joka vahingoittaa yhteiskuntaa ja joka tuhoaa kansallisia varoja. Yleislakot ja myötätuntolakot on kielletty. Tavallisetkin lakot (ja työsulut) on kielletty monilla toimialoilla.

Ulkomaankauppa

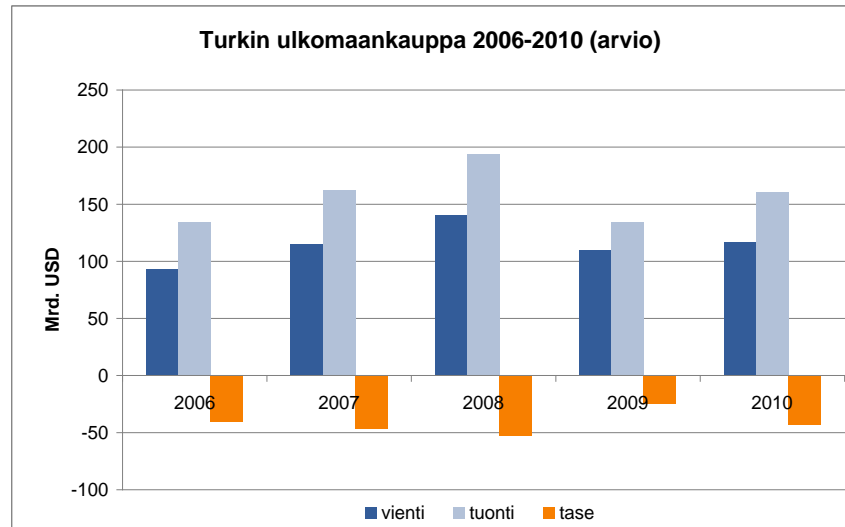
Kokonaiskauppa

Turkin tavaravienti ja -tuonti, miljardia USD

	2005	2006	2007	2008	2009	2010a
Vienti, f.o.b.	78,4	93,6	115,4	140,8	109,6	116,7
Tuonti, c.i.f.	111,4	134,7	162,2	193,8	134,5	160,3
Kauppataase	-33,1	-41,1	-46,8	-53,0	-24,9	-43,6

Lähde: EIU 10/2010 (e = ennuste).

Ilkka Nordberg

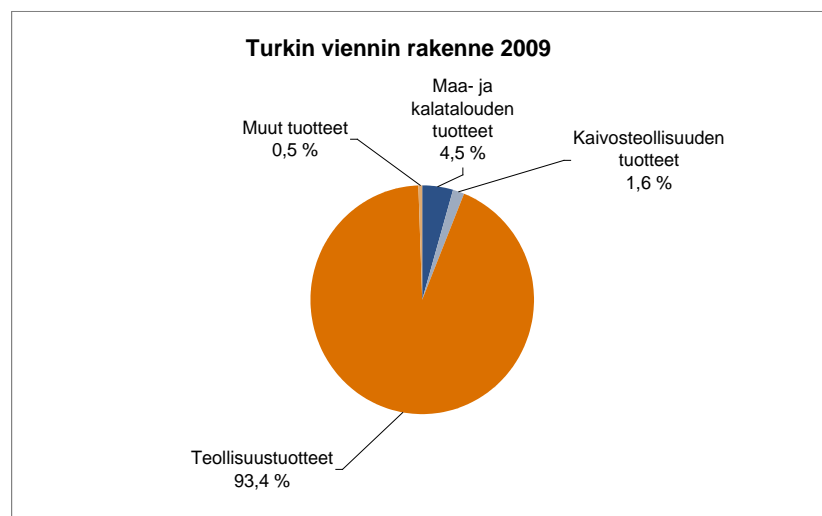
Lähde: EIU 10/2010.

Viime vuodet melko tasaisena jatkunut Turkin ulkomaankaupan kasvu taittui kansainvälisen talouskriisin myötä. Viime vuonna vienti laski 22 prosenttia ja tuonti 30 prosentilla. Tänä vuonna ulkomaankaupan arvioidaan elpyvän hienoisesti.

Tärkeimmät kauppakumppanit

Vuonna 2009 EU-maiden osuus viennistä oli 46 prosenttia ja tuonnista 40 prosenttia. Viime vuonna Turkin tärkein vientikohde oli Saksa 9,8 miljardilla dollarilla (9,6 prosenttia). Seuraavina tulivat Ranska 6,2 miljardilla (6 prosenttia), Britannia 5,9 miljardilla (liki 6 prosenttia) ja Italia 5,8 miljardilla (liki 6 prosenttia). Turkin tärkeimmät tuontimaat vuonna 2009 olivat Venäjä 19,7 miljardilla dollarilla (14 prosenttia), Saksa 14,1 miljardilla (10 prosenttia), Kiina 12,7 miljardilla (9 prosenttia) ja Yhdysvallat 8,6 miljardilla (6 prosenttia).

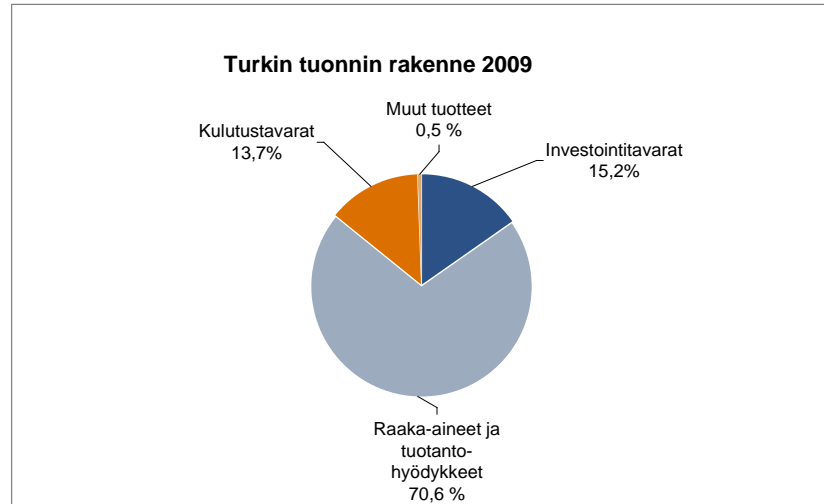
Ulkomaankaupan rakenne

Lähde: TurkStat 01/2010.

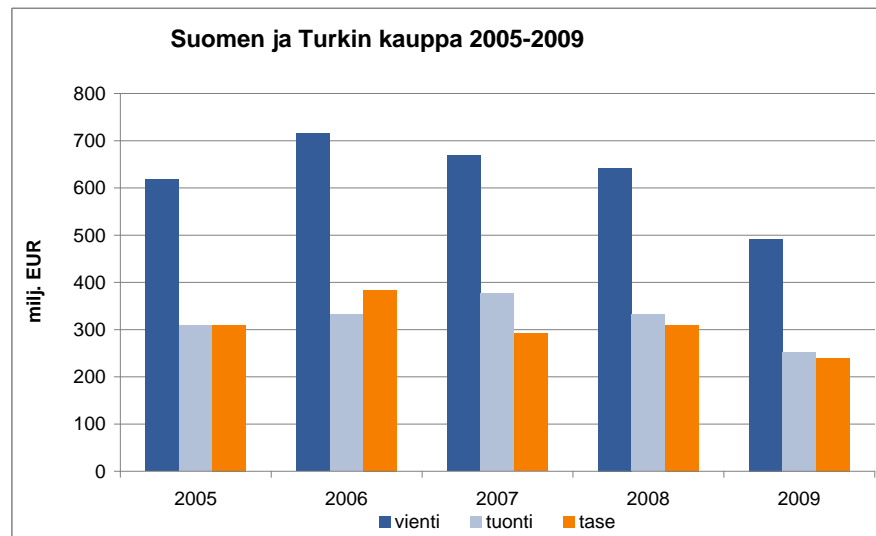

Ilkka Nordberg

Lähde: TurkStat 01/2010.

Kauppasuomen kanssa

Lähde: Tullihallitus 2010.

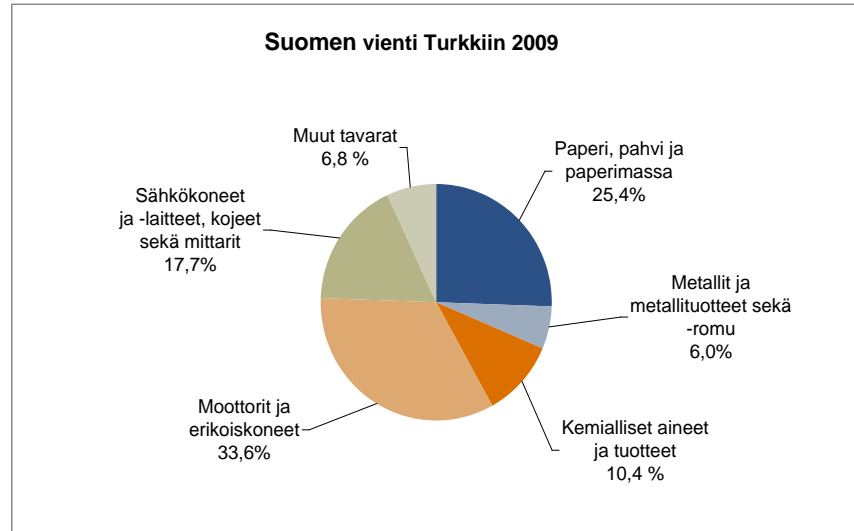
Suomen kauppa Turkin kanssa on ollut Suomelle ylijäämäistä. Suomi vie Turkkiin pääasiassa paperia ja koneita ja laitteita ja tuo sieltä ajoneuvoja, tekstiilejä ja vaatteita, malmeja ja koneita.

Suomen Turkin-kauppa vuonna 2009 ja tammi-elokuussa 2010

	Vienti, milj. e	Muutos %	Osuus %	Tuonti milj. e	Muutos %	Osuus %	Tase milj. e
2009	492	-23	1,1	252	-24	0,6	+240
2010 I-VIII	530	+75	1,6	223	+30	0,7	+308

Lähde: Tullihallitus

Ilkka Nordberg

Suomen vienti

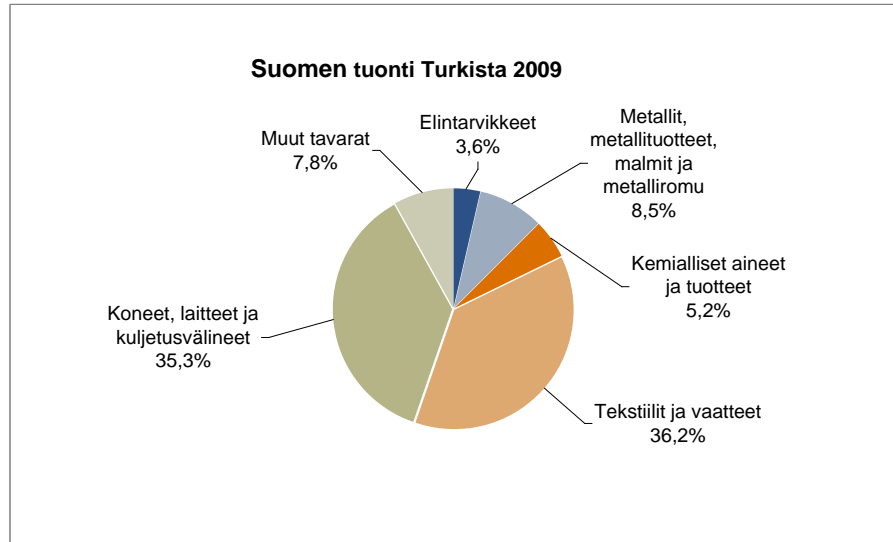
Lähde: Tullihallitus 2010.

Suomen 10 tärkeintä vientituoteryhmää v. 2009

	SITC-nimike	Milj. e	Osuus %	Muutos %
1	71-74 moottorit, eri toimialojen erikoiskoneet	166	33,6	-11
2	64 paperi ja pahvi	116	23,6	-9
3	75-77 sähkökoneet ja -laitteet	76	15,5	-32
4	5 kemialliset aineet ja tuotteet	51	10,4	16
5	67-69 Metallit ja metallituotteet	23	4,7	-45
6	87 kojeet ja mittarit	11	2,2	-18
7	25 paperimassa	9	1,8	-64
8	61 nahka, nahkatavarat ja muokatut turkisnahat	7	1,3	-32
9	28 malmit ja metalliromu	6	1,3	-80
10	66 kivennäisainetuotteet	5	1	-35
10 tärkeintä yhteensä		470	95	-9
Koko vienti		492	100,0	-23

Lähde: Tullihallitus 2010.

Ilkka Nordberg

Suomen tuonti

Lähde: Tullihallitus 2010.

Suomen 10 tärkeintä tuontituoteryhmää v. 2009

	SITC-nimike	Milj. e	Osuus %	Muutos %
1	65, 84 tekstiilituotteet, vaatteet	91	36	-6
2	78 moottoriajoneuvot	58	23	-26
3	28 malmit ja metalliromu	14	6	-29
4	76 puhelin-, radio-, tv- yms. laitteet	9	4	-59
5	66 kivennäist tuotteet	8	3	-28
6	05 hedelmät ja kasvikset	8	3	-13
7	77 muut sähkökoneet ja laitteet	6	2	-49
8	52 epäorgaaniset kemialliset aineet	6	2	8
9	71 voimakoneet ja moottorit	5	2	-36
10	74 yleiskäyttöiset teollisuuden koneet ja laitteet	5	2	-5
10 tärkeintä yhteensä		210	83	22
Koko tuonti		253	100	-24

Lähde: Tullihallitus 2010.

Ulkomaiset investoinnit

Viime vuonna ulkomaisten suorien investointien kanta Turkissa oli 77,7 miljardia dollaria. Tänä vuonna EIU:n arvio on 84,5 miljardia. Ajanjaksolla 1984–2000 Turkkiin tuli suoria sijoituksia vuosittain alle 1 miljardia dollaria. Viime vuosikymmenellä summat kasvoivat huomattavasti. Vuonna 2006 suoria sijoituksia tehtiin 20 miljardin dollarin arvosta, vuonna 2007 peräti 22,5 miljardin ja vuonna 2008 18,3 miljardin verran. Viime vuonna luku oli vain 7,9 miljardia dollaria. Tänä vuonna EIU arvioi tasoksi 6,8 miljardia ja ennuste ensi vuodelle on 8,5 miljardia.

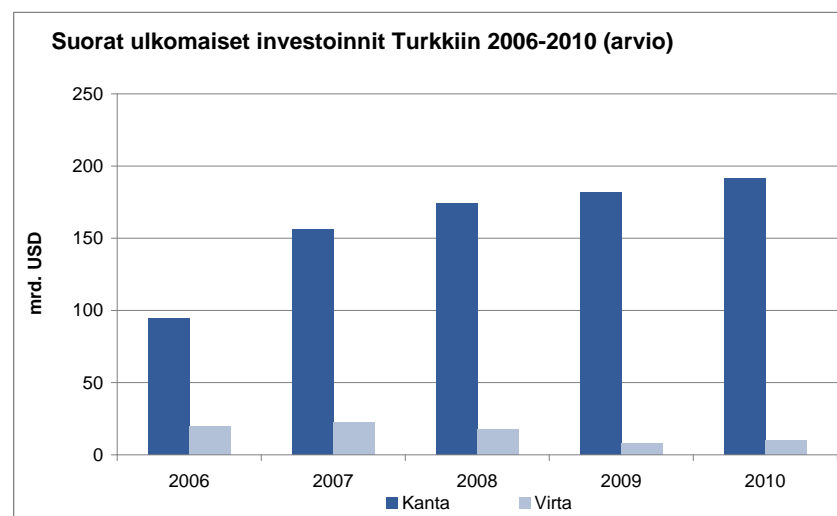
Ilkka Nordberg

Viime vuosina eniten ulkomaisia suoria investointeja on Turkkiin tullut EU:sta. EU-maista kärjessä ovat olleet Alankomaat, Britannia, Ranska, Saksa ja Suomi. Suomalaiset sijoitukset ovat käytännössä päättyneet palvelusektorille.

Suorat sijoitukset Turkkiin

Vuosi	2006	2007	2008	2009	2010a	2011e
Miljardia USD	20,2	22,5	18,3	7,9	6,8	8,5

Lähde: Central Bank of Turkey, EIU 10/2010 (a = arvio, e = ennuste).

EIU 10/2010.

Turkkiin on tehty joinain vuosina melko paljon arvopaperisijoituksia, mutta toisaalta joinain vuosina niitä on kotiutettu runsaasti. Viimeksi näin kävi vuonna 2001, kun maa joutui rahoituskriisiin. Arvopaperisijoituksia tehtiin 11,4 miljardin dollarin arvosta vuonna 2006 ja 2,8 miljardin dollarin arvosta vuonna 2007. Vuonna 2008 luku jäi negatiiviseksi 3,5 miljardia.

Arvopaperisijoitukset Turkkiin

Vuosi	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Miljardia USD	3,9	9,4	14,7	11,4	2,8	-3,5

Lähde: Central Bank of Turkey 04/2009.

Turkki sai muita sijoituksia 29,7 miljardin dollarin arvosta vuonna 2006 ja 32,6 miljardin dollarin arvosta vuonna 2007. Vuonna 2008 luku oli 31,1 miljardia dollaria.

Ilkka Nordberg

Maa- ja metsätalous

- Turkki on OECD:n maatalousvaltais in maa.
- Hyödynnetyn maatalousmaan ala oli 40,5 miljoonaa hehtaaria
- Viljelymaata oli 23 miljoonaa hehtaaria, josta oli kylvetty 17,6 miljoonaa hehtaaria.
- Hedelmiä ja marjoja (puita ja pensaita) kasvatettiin 2,8 miljoonan hehtaarin alalla.
- Metsäpinta-ala oli 21,2 miljoonaa hehtaaria.

Turkissa tuotetaan mm. vehnää, ohraa, palkokasveja, tupakkaa, sokerijuurikasta, puuvillaa, öljykasveja, perunaa, sipulia, vihanneksia, pähkinöitä, hedelmiä, oliiveja, lihaa ja maitoa.

Maatalous oli pitkään Turkin suurin työllistäjä ja tuottaa edelleen merkittävän osan bruttokansantuotteesta ja viennistä. Vaikka maatalouden suhteellinen merkitys on jatkuvasti vähentynyt ensin teollistumisen ja myöhemmin palveluelinkeinojen kehittymisen myötä, on sen BKT-osuus selvästi korkeampi kuin muissa OECD-maissa. Turkki on Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan alueen suurin maataloustuotteiden tuottaja ja -viejä. Maatalous- ja metsätuotteiden sekä kalan ja muiden merenelävien (ei mukana jalostettuja teollisuustuotteita) osuus maan koko viennistä oli 7 prosenttia vuonna 2008.

Valtio säätel i aikaisemmin maataloutta voimakkaasti tukemalla tuotteiden hintoja ja vientiä, rajoittamalla tuontia ja tukemalla raaka-aineiden ja laitteiden ostoa. Vuodesta 1980 lähtien Turkki on hyväksynyt sarjan maatalousreformoja, joilla säätel yä on korvattu asteittain markkina-allokaatiolla. Tukiaisia on vähennetty, hintoja on vapautettu ja kaupan esteitä on poistettu. Rakennemuutosohjelmat ovat kasvattaneet viljelyalaa ja tuotantoa sekä parantaneet vientikilpailukykyä.

Tuotot hehtaaria kohden vaihtelevat maan eri osissa. Välimeren äärellä sijaitsevilla pelloilla sadot ovat kahdesta kolmeen kertaa suuremmat kuin Keski- ja Itä-Turkin viileämmillä ja yleensä kuivemmillä seuduilla. Tasoittaakseen säästä johtuvia eroja hallitukset ovat edistäneet mm. keinokastelua. Kaksi kolmasosaa maaseudun julkisista investointirahoista on mennyt maa- ja vesiresurssien käytön tehostamiseen ympäri maata.

Kasvituotanto muodostuu lähinnä viljoista, palkokasveista (kahviherneet, linssit), teollisuuskasveista, tuore-elintarvikkeista ja rehuista. Viljoista tärkeimmät ovat vehnä ja ohra. Maassa viljellään jonkin verran myös kauraa, ruista, spelttiä, maissia, hirssiä ja riisiä. Turkki on merkittävä linssien tuottaja ja pystyy kontrolloimaan maailman linssikauppaa. Maa on myös maailman tärkein itäisen tupakkalajin tuottaja. Tupakkaa on mennyt vientiin jo pitkään.

Tuore-elintarvikkeet muodostavat kuitenkin sektorin selkärangan. Turkki tuottaa 80 hedelmä- ja vihanneslajia. Viittäkymmentä lajia viedään ulkomaille. Maa tuottaa lisäksi pähkinöitä ja kuivattuja hedelmiä. Turkin pähkinöillä ja kuivatuilla hedelmillä on

Ilkka Nordberg

suuret markkinaosuudet. Lajeja ovat esim. hasselpähkinät, pistaasit, sulttaanirusinat sekä kuivatut aprikoosit ja viikunat.

Karjanhoito on myös merkittävä maatalouden ala. Turkissa on paljon lampaita, vuohia ja nautoja. Siipikarjan määrä on kasvanut viime aikoina. Hallitukset ovat 1980-luvulta lähtien tukeneet tuottavuuden nousua tuomalla maahan siitoseläimiä ja parantamalla eläinten ruokintaa ja lääkintää. Kotimainen eläintuotanto on kuitenkin alle kotimaisen kysynnän, mikä on pakottanut karjan ja lihan tuontiin eläinvalkuaisvajeen täyttämiseksi.

Teollisuus ja rakentaminen

- Runsaat luonnonvarat antavat hyvän perustan teollisuuden kehitykselle

Kaivostoiminta ja louhinta

Kaivostoiminta ja louhinta ovat merkittävä teollisuussektori Turkissa. Kun öljy- ja hiiliresurssit unohdetaan, maassa on noin 4400 mineraaliesiintymää. Kaupallisesti kaivetaan puoltasataa eri mineraalia tai kivilajia. Bauksiitin, kromiittien, kuparin, kuparisinkin, kullan, rautamalmin ja hopean kaivu on laajaa. Maassa on myös runsaasti bariittia, booria, magnesiittia, strontiumia, kalkkikiveä ja marmoria.

Valmistusteollisuus

Tekstiilien ja vaatteiden valmistus on Turkin suurin teollisuusala. Turkki on maailman suurimpia tekstiilien ja vaatteiden tuottajia ja viejiä. Tuotannon arvo oli n. 30 miljardia dollaria vuonna 2006. Valmistukseen on hyvät edellytykset suurten puuvillavarojen ansiosta. Turkki on myös merkittävä villalankojen ja -vaatteiden valmistaja. Viime aikoina keinokuitujen ja niistä tehtyjen vaatteiden tuotanto on ollut nousussa.

Rauta- ja terästeollisuus on merkittävä ala. Vuonna 2007 maan teräksentuotantokapasiteetti oli 32 miljoonaa tonnia, josta 26,5 miljoonaa tonnia oli lähinnä rakentamisessa tarvittaville pitkille tuotteille. Kardemir, Erdemir ja Isdemir -nimisten integroitujen tehtaiden tuotantokapasiteetti oli 6,6 miljoonaa tonnia. Lopusta vastasivat lukuisat pienet valimot. Turkin rauta- ja terästeollisuus tuottaa mm. valssattua terästä, teräsputkia, teräsvalutavaraa ja takorautaa. Valimot pystyvät tuottamaan lähes kaikenlaisia seostettuja ja seostamattomia valutavaroita. Teräksen tuotanto on kasvanut selvästi sitten 1980-luvun alun. Vuonna 2007 raakaterästä tuotettiin 25,7 miljoonaa tonnia. Turkin sijoitus maailmassa oli 11. Pitkien tuotteiden osuus raakaterästuotannosta oli 84 prosenttia.

Kemiallisia aineita ja tuotteita on valmistettu Turkissa pitkään. Tuotannon arvo oli n. 13 miljardia dollaria vuonna 2006. Luku pitää sisällään petrokemian tuotteet,

Ilkka Nordberg

orgaaniset ja epäorgaaniset aineet, lannoitteet, maalit, lääkkeet, saippuat, pesuaineet, synteettiset kuidut, öljyt, kosmetiikkatuotteet sekä muovi- ja kumituotteet.

Petrokemia on kasvanut voimakkaasti viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana. Alaa hallitsee valtiollinen Petkim Petrokimya Holding. Petkim valmistaa mm. kaikkia yleisiä muoveja, aromaattisia hiilivetyjä, etyleeniglykolia ja synteettistä kumia.

Pelkästään lannoitteita valmistaa seitsemän yritystä. Lannoitteiden tuotantokapasiteetti on noin 5,8 miljoonaa tonnia. Kotimainen kysyntä on suurta, mutta tuotteita riittää vientiinkin.

Tekokuitujen valmistus on kehittynyt nopeasti viime vuosina tekstiiliteollisuuden kehittymisen myötä. Polyamidi-, polyesteri- ja akryylikuidun valmistus on lähes täysin yksityisten yhtiöiden hallussa. Tuotantomäärä on noin 850 000 tonnia vuosittain.

Merkitystä on myös lääkkeiden, saippuoiden, pesuaineiden, maalien ja soodan valmistuksella. Pesu- ja puhdistusaineiden tuotantokapasiteetti on n. 1,3 miljardia tonnia ja saippuoiden n. 550.000 tonnia. Farmasian osuus kemianteollisuudesta on noin 10 prosenttia. Alalla on suunnilleen sata tuottajaa. Turkin suuri väkiluku houkuttelee ulkomaisia lääkeyhtiöitä yhteistyöhön paikallisten yhtiöiden kanssa.

Turkissa on valmistettu pitkään keraamisia tuotteita. Lasitettua tiiltä valmistettiin jo 1200-luvulla. Keramiikan kaupallinen tuotanto käynnistyi kunnolla vuonna 1965, jolloin perustettiin ensimmäinen tehdas. Nykyään alalla on kolmisenkymmentä tuotantoyksikköä, joista valmistuu seinä- ja lattiatiltoja ja -laattoja, kylpyhuonekalusteita sekä talous- ja koriste-esineitä. Turkki oli maailman viidenneksi suurin keraamisten tiiltien valmistaja ja Euroopan toiseksi suurin kylpyhuonekalusteiden valmistaja vuonna 2005. Tiilien tuotantokapasiteetti oli 310 miljoonaa neliometriä vuonna 2005. Keraamisten tuotteiden vienti on kasvanut vakaasti viime vuosina.

Koneiden ja laitteiden valmistus käynnistyi 1950-luvulla. Ensimmäisen suuren investoinnin teki MKEK (Kone- ja kemianteollisuuden instituutio), hallituksen täysin omistama laitos. Yksityisiä yrityksiä nousi 1960-luvulla. Maassa alettiin tuottaa sokerinjalostuskoneita, pumppuja ja diesel-moottoreita, boileriteita, uuneja, painetankkeja ja erilaisia työkaluja. Tuotevalikoima laajeni vähitellen, ja yksityiset yritykset alkoivat hallita alaa. Tuotevalikoima käsittää nykyään mm. rakennuskoneet, raskaan teollisuuden koneet, porauskoneet, leikkauskoneet, puunkäsittelykoneet, tekstiiliteollisuuden koneet, elintarviketeollisuuden koneet, turbiinit ja ilmastointilaitteet.

Elektroniikkateollisuuden tuotannon arvo oli Turkin elektroniikkateollisuuden yhdistyksen (TESID) mukaan 9,48 miljardia dollaria vuonna 2006.

Kuluttajaelektroniikan tuotannon arvo oli tästä runsas puolet eli 5,27 miljardia dollaria. Tärkein tuote on televisio, joita tehtiin 16,7 miljoonaa kpl vuonna 2006. Tietoliikennelaitteita tuotettiin 1,31 miljardin dollarin arvosta. Monet

Ilkka Nordberg

elektroniikkateollisuuden yritykset ovat aloittaneet toimintansa ulkomaisten lisenssijärjestelyiden kautta ja monissa on ulkomaista pääomaa.

Moottoriajoneuvojen valmistuksessa toimi 15 yritystä vuonna 2007. Henkilöautoja valmisti viisi yritystä (Fiat, Honda, Hyundai, Renault ja Toyota). Pick-upeja tai kuorma-autoja valmisti yksitoista yritystä (Anadolu Isuzu, Askam, BMC, Ford Otosan, Hyundai, Karsan, Mercedes-Benz, Otokar, Otoyol, Temsa ja Tofas). Linja-autoja valmisti kymmenen yritystä (BMC, Ford, Hyundai, Anadolu Isuzu, Karsan, MAN, Mercedes-Benz, Otokar, Otoyol ja Temsa). Vuonna 2007 tuotettiin ennätyselliset 1,1 miljoonaa moottoriajoneuvoa, joista henkilöautoja oli 634.900, pick-upeja 391.700 ja kuorma-autoja 34.500 kpl.

Energia

Turkin sähköntuotantokapasiteetti oli 40.777,3 megawattia vuonna 2007. Sähkönsiirto pysyy valtion monopolina, mutta valtion omistamat voimalat, jakeluyhtiö ja kauppayhtiö myydään yksityisille sijoittajille. Energiankulutus on kasvanut viime vuosina tuotantoa nopeammin, ja energialähteitä joudutaan tuomaan paljon maahan.

Rakentaminen

Turkkilaiset rakennusyrietykset tekevät patoja, kastelujärjestelmiä, satamia, teitä, siltoja, tunneleita, tehtaita, voimaloita, asuinrakennuksia, hotelleja ja sairaaloita. Yhtiöt ovat rakentaneet paljon ulkomailla. Turkkilaisilla yrityksillä on merkittäviä markkinaosuuksia IVY- maissa ja Keski-Aasiassa.

Palvelusektori

Rahoitus- ja vakuutustoiminta

Turkkilaisten ja ulkomaalaisten omistamia pankkeja oli yhteensä 46 kappaletta huhtikuussa 2008. Yksityiset pankit ovat selvä enemmistö. Turkin valtiolla on enää kuusi pankkia omistuksessaan. Tosin ne ovat suuria.

Pankkitilasto 11.4.2008

Pankkeja yhteensä	46
Valtion omistamat talletuspankit	3
Yksityiset kotimaiset talletuspankit	11
Turkissa perustetut ulkomaiset pankit	11
Ulkomaisten pankkien sivukonttorit	7
Valtion omistamat kehitys- ja investointipankit	3
Yksityiset kotimaiset kehitys- ja investointipankit	6
Ulkomaiset kehitys- ja investointipankit	4
Talletusvakuusrahaston alaiset pankit	1

Lähde: The Bank Association of Turkey

Ilkka Nordberg

Pankkisektorin heikkous oli pitkälti syynä Turkin talouskriisiin vuoden 2000 lopulla. Viimeisten vuosien aikana on pankkeja lakkautettu, mutta niitä on edelleen liikaa. Eräät pankit ovat tehottomia ja heikosti kannattavia. Viranomaiset ovat muuttaneet pankkeja koskevia säädöksiä vastaamaan EU:n direktiivejä. Säädösten toimeenpanossa on kuitenkin puutteita.

Pääomamarkkinat ovat kehittyneet 1980-luvun alusta liberalisoinnin, yksityistämisen ja taloudellisen kasvun ansiosta. Markkinoita säätelee pääomamarkkinlaki, joka hyväksyttiin alun perin vuonna 1981 ja jota on muutettu myöhemmin. Valtio perusti myös Pääomamarkkinahallituksen (Capital Market Board) valvomaan ja säätelemään markkinoita. CMB myöntää tai epää luvan laskea liikkeelle arvopapereita sekä valtuuttaa uudet rahoituksen välittäjät (ei pankkeja) ja investointiyhtiöt.

Istanbulin pörssi (Istanbul Stock Exchange, ISE) avattiin vuonna 1986. Sata yhtiötä on mukana ISE National 100 -indeksissä, joka on Istanbulin pörssin tärkein indeksi.

Vakuutusala on melko heikosti kehittynyt. Turkin kansalaiset ovat ottaneet vähän vakuutuksia. Pääongelmat ovat olleet nopea inflaatio, joka on kuluttanut nopeasti korvaussummat, ja yhtiöiden haluttomuus antaa vakuutusta muulle kuin kiinteälle omaisuudelle. Ala on kuitenkin kasvanut viime vuosina, ja markkinoille on tullut myös ulkomaisia yhtiöitä. Ulkomaiset vakuutusyhtiöt voivat perustaa sivukonttorin tai tytäryhtiön Turkkiin. Sekä paikalliset että ulkomaalaiset tarvitsevat uuden yhtiön perustamiseen kuitenkin luvan.

Matkailu

Matkailu on erittäin merkittävä palveluala ja ulkomaanvaluutan tuoja. Liikenne Turkkiin on kasvanut huomattavasti vuodesta 1983, jolloin silloinen hallitus hyväksyi uuden matkailupoliittisen ohjelman. Turisteja houkuttelevat Turkkiin edullinen hintataso, lämmin ilmasto, pitkä rantaviiva ja lukuisat historialliset nähtävyydet.

Turkkiin saapui 23,34 miljoonaa ulkomaista matkailijaa vuonna 2007. Hallituksen matkailuvissiossa maahan odotettiin 30 miljoonaa ulkomaista vierasta vuonna 2010. Ulkomaisten ja kotimaisten matkailijoiden odotetaan käyttävän rahaa 30 miljardin dollarin edestä. Työpaikkojen määrän odotettiin kasvavan 3 miljoonaan vuonna 2010.

Tapakulttuuri

Kun tapaa ensimmäisen kerran turkkilaisen, on käytettävä sanoja Mr./Ms. ennen henkilön sukunimeä. Parin tapaamisen jälkeen voi käyttää ilmaisuja Bey (Gentleman) ja Hanim (Lady) etunimen jälkeen (esim. Mustafa Bey, Arzu Hanim). Turkkilaisia on hyvä tervehtiä rennosti kätellen. Kovaa puristusta pidetään epäkohteliaana. Kun yritysten edustajat tapaavat ensimmäistä kertaa, vaihdetaan käyntikortit. Turkkilaiset suutelevat ystäviään ja tuttujaan poskille. Tavattaessa on kysyttävä toisen voinnista: kuinka voit, miten on terveytesi laita, kuinka perheesi voi, ja miten liiketoimet sujuvat.

Ilkka Nordberg

Turkkilaiset odottavat, että jokainen paikalla oleva tiedustelee kaikkien muiden hyvinvoinnista. Ulkomaalaistenkin on puhuttava ennen liikeasioita muista aiheista.

Vieraanvaraisuus on eräs turkkilaisen elämäntavan kulmakiviä. Vierailijoille tarjotaan heti kahvia tai teetä, josta on epäkohteliasta kieltäytyä. Turkkilaiset liikemiehet kutsuvat vieraansa tavallisesti ravintolaan. Isännät tarjoutuvat yleensä maksamaan koko laskun, mikä pitää kevyen vastustelun jälkeen hyväksyä. Jos saa kutsun kotiin (mikä on erityinen kunnia), on hyvä viedä kukkia ja/tai suklaata mukanaan. Pöydässä on hyvä ottaa kaikkea tarjottua ainakin vähän, että ei loukkaisi isäntää tai emäntää. Liikesuhteissa ateriointi on sosiaalinen tapahtuma, joka muodostuu tervehdyksistä ja onnen toivotuksista sekä juomien ja ruokien tarjoilemisesta ja ojentamisesta. Turkissa kaupankäynti ei ole ainoastaan rationaalista neuvottelua hinnoista, laadusta ja päivämääristä vaan osa ystävällistä jutustelua, jolla vahvistetaan liiketoiminnan molempia osapuolia hyödyttävä luonne.

Tapaamisista kannattaa sopia etukäteen, mikäli mahdollista. Useat turkkilaiset johtajat ottavat kyllä vieraita vastaan lyhyellä varoitusaajalla, jos heillä on siihen mahdollisuus. Sihteereillä on harvoin oikeus ottaa ja välittää tärkeitä viestejä tai edes tietää esimiehensä aikataulua, joten monesti saa kuulla "soittakaa tuntia myöhemmin uudestaan".

Turkkilaiset harjoittavat liiketoimintaa mieluummin sellaisten ihmisten kanssa, jotka he tuntevat ja joihin he luottavat. Kauppaa käydään kasvoista kasvoihin, etenkin liikesuhteiden alkuvaiheissa. Ulkomaalaisten kannattaa panostaa paljon henkilökohtaisiin ja pitkäaikaisiin suhteisiin, jotta asioiden hoitaminen helpottuu tai on ylipäänsä mahdollista. Suomalaisten vientiyritysten edustajien on vierailtava maassa säännöllisesti.

Tapaamisiin ei saa tulla myöhässä, vaikka turkkilainen osapuoli saattaakin niin tehdä. Liikeneuvottelut voivat keskeytyä puhelinoitojen, muiden työntekijöiden tai vieraiden pistäytymisten takia. Tarkoitus ei ole loukata ulkomaista liikekumppania. Turkkilaisten virkamiesten kanssa neuvottelemisen edellyttää kärsivällisyyttä ja määrätietoisuutta.

Englanti on pakollinen oppiaine koulussa. Monet ihmiset, etenkin hyvin koulutetut, kaupunkien asukkaat ja lomakohteiden työntekijät osaavat englantia tai saksaa tai molempia. Useimmat liikemiehet ja hallituksen edustajat puhuvat englantia. Mikäli kielitaito ei riitä, tulkkeja on hyvin saatavilla.

Pukeutumisesta ei ole tiukkoja ja kiinteitä sääntöjä. Kaupungeissa voi pukeutua kuten Suomessa vastaavassa sosiaalisessa tilanteessa ja lämpötilassa. Liiketapaamisissa on hyvä käyttää pukua tai ainakin suorien housujen, irtotakin ja solmion yhdistelmää. Hyvin kuumalla säällä voi käyttää lyhytahaista kauluspaitaa. Naiset voivat pukeutua vapaasti suurissa kaupungeissa. Maaseudulla etenkin Kaakkois-Turkissa on hyvä käyttää pitkähihaista paitaa ja pitkää hametta tai housuja. Liiketapaamisissa on paras käyttää jakkupukua, jonka hameen on peitettävä polvet. Suurin osa turkkilaisista

Ilkka Nordberg

pukeutuu eurooppalaisesti, islamilainen pukeutuminen on vähäistä arabimaihin verrattuna.

Turkki on viime vuosikymmeninä eurooppalaistunut selvästi. Monien suurkaupunkien, rannikon lomakohteiden ja Länsi-Turkin asukkaiden asenteissa ja elämäntavassa on paljon yhteistä eteläeurooppalaisten kanssa. Maaseudulla ja idässä ollaan konservatiivisempia. Modernisaatio alkoi 1920-luvulla presidentti Mustafa Kemal Atatürkin johdolla. Atatürkin kuva on lähes kaikissa toimistoissa.

Pari tapaa, jotka on hyvä tietää, liittyvät päähän, hiuksiin ja jalkoihin. Pään nyökkääminen eteenpäin ja alaspäin tarkoittaa "kyllä". Pään nyökkääminen taaksepäin ja takaisin kulmakarvoja samalla nostaen tarkoittaa "ei". Pään kääntäminen sivulta toiselle tarkoittaa "en ymmärrä". Jalan tai kengän pohjaa ei saa näyttää turkkilaisille, tätä on varottava etenkin silloin, kun istuu toinen jalka ristittyinä toisen päälle. Moskeijassa on oltava ilman kenkiä ja naisten on peitettävä hiuksensa. Turkkiilaisten valokuvaamista kadulla ilman lupaa on syytä välttää.

Linkkejä

<http://www.igeme.org.tr/> (Export Promotion Center of Turkey)

<http://www.ise.org/> (Istanbul Stock Exchange)

<http://www.tbb.org.tr/english/> (Banks Association of Turkey)

<http://www.tcmb.gov.tr/> (Central Bank)

<http://www.treasury.gov.tr/> (Treasury)

<http://www.turkstat.gov.tr/Start.do> (Turkish Statistical Institute)

<http://www.worldbank.org> (World Bank - ks. Turkey)

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.html> (CIA World Factbook)

Finpron vientikeskuksen osoite:

Finland Trade Center, Istanbul, Korukent Yolu, Aydin Sokak no: 6 C Blok D: 8,
80600 1. Levent ISTANBUL, TURKEY.

Puhelin: +90 212 284 9591 (284 9592),

Telefaksi: +90 212 270 4780

Vientikeskuksen päällikkö on Samil Yavan.

Sähköposti: samil.yavan(a)finpro.fi